

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України
«Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну
діяльність» щодо питань дослідницької інфраструктури та підтримки
молодих вчених»

1. Мета

Метою проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих вчених» (далі – законопроект) є удосконалення норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (далі – Закон), що стосуються створення умов та правил забезпечення діяльності різних суб'єктів дослідницької інфраструктури та сприяння їх об'єднанню, з метою оптимального використання основних фондів (в тому числі об'єктів дослідницької інфраструктури) оборотних засобів та фінансових активів для проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, надання науково-технічних послуг, проведення наукової і науково-технічної експертизи, підготовки кадрів.

Окрім того, законопроект спрямовано на удосконалення норм Закону, які стосуються наукової діяльності молодих вчених, шляхом зміни терміну «молодий вчений», визначення обставин, за яких статус молодого вченого може бути продовжено після досягнення ним граничного віку, виокремлення категорій молодих вчених, відповідно до етапів розвитку їх кар'єри на основі кількості років після здобуття відповідного освітнього рівня або наукового ступеня, а також переходу до розподілу державної підтримки молодих вчених згідно з визначеними категоріями.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Дослідницька інфраструктура є одним із важливих елементів модернізації наукової сфери в Україні завдяки прогресивному науковому обладнанню та іншим об'єктам, що забезпечують проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок (далі – наукових досліджень та розробок) на світовому рівні. Водночас, сукупна вартість утримання такої інфраструктури перевищує економічні можливості однієї наукової установи чи закладу вищої освіти. Розміщення об'єктів дослідницької інфраструктури в різних наукових установах та закладах вищої освіти без їх спільної координації керівним органом збільшує асиметрію інформації між ними та зменшує можливості доступу до них різних суб'єктів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.

Разом з тим, рішенням Саміту ООН зі сталого розвитку в 2015 р. затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку (далі – ЦСР). Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Кожну глобальну ціль розглянуто з урахуванням специфіки

МОН № 1/5354п-22 від 20.05.2022

Підписав: Шкарлет Сергій Миколайович

Сертифікат: 58E2D9E7F900307B04000000F1702F00E3E4A000

Дійсний: з 17.02.2022 13:05:03 по 17.02.2024 13:05:03

національного розвитку та визначено, що наука є одним із ключових рушійних факторів досягнення ЦСР.

Підписання Угоди про асоціацію заклало в основу розвитку України необхідність узгодження стратегічних пріоритетів, принципів, управлінських практик України з відповідними в Європейському Союзі (далі – ЄС). Відповідно до пункту 2 статті 375 Угоди про асоціацію співробітництво України з ЄС у сфері науки та технологій спрямовується на сприяння залученню України до європейського дослідницького простору (далі – ЄДП).

Наукова підтримка для досягнення ЦСР в Україні потребує врахування ключових пріоритетів ЄДП, співпраці в межах рамкової програми «Горизонт Європа» та інших форматів міжнародного науково-технічного співробітництва відповідно до статей 374-377 Угоди про асоціацію, що водночас потребує наявності конкурентоспроможної дослідницької інфраструктури та її нормативного регулювання.

Протягом тривалого часу в Україні спостерігається тенденція негативних кількісних та якісних змін науково кадрового потенціалу. У найбільш складному становищі знаходяться молоді вчені, які, маючи найбільший потенціал для наукової творчості, все більше залишають або сферу діяльності, або країну назавжди.

Значною мірою така ситуація обумовлена недостатньою за обсягами та значним чином звуженою стосовно її напрямів державною підтримкою наукової діяльності молодих вчених.

Державна підтримка діяльності молодих вчених на даний час надається окремим молодим вченим, або групам молодих вчених на конкурсній основі для виконання наукових проєктів, у вигляді грантів, премій та стипендій. Мінімально до підтримки молодих вчених залучені кошти нового інструменту державної фінансової підтримки – грантові кошти Національного фонду досліджень України.

Лише нещодавно Національна академія наук України запровадила державну підтримку молодих вчених у вигляді грантів для створення/розвитку дослідницьких лабораторій для проведення досліджень за пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки та запровадила програми постдокторальних досліджень.

Вочевидь такий підхід є недостатнім, обмежує можливості отримання державної підтримки для значної кількості молодих вчених та не сприяє вирішенню проблеми оновлення, розширення та зміцнення кадрового потенціалу в науковій сфері.

Вдосконалення державної політики стосовно надання державної підтримки молодим вченим необхідне як щодо забезпечення її доступності для максимальної кількості цих вчених, так і стосовно розширення видів такої підтримки та її сфокусованості на конкретних потребах визначених категорій молодих вчених.

3. Основні положення проєкту акта

Законопроектом пропонується:

- адаптувати законодавство України до законодавства ЄС щодо суб'єктів дослідницької інфраструктури та регулювання їх діяльності;
- виокремити об'єкти дослідницької інфраструктури;
- оновити норми Закону щодо центрів колективного користування науковим обладнанням, державних ключових лабораторій та національних наукових центрів, в частині визначення їх основних завдань діяльності, необхідності відкритого доступу до них та способів об'єднання з метою оптимального використання основних фондів (в тому числі об'єктів дослідницької інфраструктури), оборотних засобів та фінансових активів для проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, надання науково-технічних послуг, проведення наукової і науково-технічної експертизи, підготовки кадрів;
- усунути законодавчі неузгодженості, що мають місце у положеннях Закону та стосуються функціонування різних суб'єктів дослідницької інфраструктури;
- змінити визначення терміну «молодий вчений»;
- визначити умову продовження статусу молодого вченого після досягнення ним граничного віку;
- визначити категорії молодих вчених, відповідно до етапів розвитку їх кар'єри;
- визначити види державної підтримки молодих вчених, відповідно до їх категорій.

4. Правові аспекти

Законопроект розроблено на підставі підпункту 2 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630, на основі рекомендацій робочої групи Національної ради України з питань розвитку науки і технологій з підготовки пропозицій щодо стратегії розвитку державної дослідницької інфраструктури та робочої групи Національної ради України з питань розвитку науки і технологій з підготовки пропозицій щодо створення системи стимулів для молодих вчених, утворених відповідно до частини чотирнадцятої статті 20 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Правовими підставами розроблення проєкту акта є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація законопроекту не потребує додаткового фінансування з державного чи місцевих бюджетів.

6. Позиція заінтересованих сторін

Розроблення законопроекту проводилося робочою групою Національної ради України з питань розвитку науки і технологій з підготовки пропозицій щодо стратегії розвитку державної дослідницької інфраструктури та робочою групою Національної ради України з питань розвитку науки і технологій з підготовки пропозицій щодо створення системи стимулів для молодих вчених.

Громадське обговорення було проведено з 20 жовтня по 5 листопада 2021 року шляхом розміщення законопроекту на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.

При доопрацюванні законопроекту зауваження та пропозиції, отримані під час громадського обговорення, враховані, про що зазначено у звіті про громадське обговорення, який розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України за посиланням: <https://cutt.ly/eHg5ao5>.

Законопроект не стосується питань функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, соціально-трудової сфери, прав осіб з інвалідністю, функціонування і застосування української мови як державної.

Законопроект стосується сфери наукової та науково-технічної діяльності та потребує погодження з Науковим комітетом Національної ради України з питань розвитку науки і технологій.

7. Оцінка відповідності

У законопроекті відсутні положення, що:
стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції;
стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод;
впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією;
створюють підстави для дискримінації.

8. Прогноз результатів

Реалізація законопроекту сприятиме ефективному функціонуванню суб'єктів дослідницької інфраструктури та взаємодії наукових установ і закладів вищої освіти різних головних розпорядників бюджетних коштів, в частині доступу до об'єктів дослідницької інфраструктури.

Окрім того, реалізація законопроекту дозволить збільшити чисельність тих вчених, які за віком та етапом своєї кар'єри підпадають під визначення «молодий вчений», займаються професійно науковою діяльністю, але до цього часу не мали такого статусу. Також реалізація законопроекту забезпечить розширення та конкретизацію видів державної підтримки молодих вчених залежно від етапів їх

наукової кар'єри та відповідно до тих потреб, які мають молоді вчені на кожному із цих етапів.

Реалізація законопроекту не впливає на ринкове середовище, забезпечення захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян і держави; розвиток регіонів, підвищення чи зниження спроможності територіальних громад; ринок праці, рівень зайнятості населення; громадське здоров'я, покращення чи погіршення стану здоров'я населення або його окремих груп; екологію та навколишнє природне середовище, обсяг природних ресурсів, рівень забруднення атмосферного повітря, води, земель, зокрема забруднення утвореними відходами.

Вплив на інтереси заінтересованих сторін:

Заінтересована сторона	Вплив реалізації акта на заінтересовану сторону	Пояснення очікуваного впливу
Наукові, науково-педагогічні працівники, у т.ч. молоді вчені	Позитивний Можливість реалізації свого наукового потенціалу в Україні, підвищення професійного рівня наукових, науково-педагогічних працівників та рівня підготовки аспірантів і докторантів, розширення можливості співпраці із закордонними закладами освіти, науковими установами, інтеграція у європейський та світовий дослідницький простір	Прийняття законопроекту забезпечить доступ до провідних, конкурентоспроможних дослідницьких інфраструктур Європи і світу та підвищить вмотивованість і спроможність вчених (у тому числі й молодих вчених) займатись науковою та науково-технічною діяльністю на високому рівні, що дасть змогу розширити можливості їх професійної реалізації та припинити відтік наукового потенціалу як людського ресурсу за кордон

Міністр освіти і науки України

Сергій ШКАРЛЕТ

« ____ » _____ 2022 року